

Život Konstantina-Cyrila

(60. – 80. léta 9. stol.)

(2) V městě Soluni byl jeden muž, urozený a bohatý, jménem Lev, který zastával úřad drugaria pod stratégem. Byl zbožný a zachovával vesměs všechna přikázání boží jako kdysi Job. Žil se svou chotí a zplodil sedm dětí, z nichž nejmladší, sedmý, byl Konstantin filozof, náš vychovatel a učitel. Když jej matka porodila, dali ho chůvě, aby ho kojila, ale dítě nijak nechtělo přijmout cizí prs, leda matčin, dokud nebylo odkojeno. Stalo se tak božím řízením, aby dobrá ratolest z dobrého kořene byla odkojena mlékem neposkvřným. Potom se dobří ti rodičové z úcty k sobě shodli na tom, že již nebudou spolu obcovat, a po čtrnáct let nepřestoupili tohoto předsevzetí, ale žili v Pánu jako bratr a sestra, dokud je smrt nerozloučila. (...)

(3) V sedmi letech dítě vidělo sen a vyprávělo jej otci a matce a pravilo: „Náčelník shromáždil všechny dívky našeho města a řekl mi: Vyber si z nich, kterou chceš za ženu a pomocnici, věkem ti rovnou. Já jsem se na všechny podíval a prohlédl si je a uviděl jsem jednu krásnější než všechny ostatní, její tvář se skvěla a byla ozdobena hojně zlatými šperky a perlami a všelikou nádherou. Jméno její bylo Sofia, to jest Moudrost: Tu jsem si vyvolil.“ (...)

(14) Zatímco se filozof veselil v Bohu, naskytla se opět jiná věc a úkol ne menší prvních. Neboť Rostislav, kníže moravský, z vnuknutí božího a po úradě se svými knížaty a s Moravany, vypravil poselství k císaři Michaelovi, říka: „Náš lid se odřekl pohanství a drží se křesťanského zákona, ale nemáme takového učitele, který by nám pravou křesťanskou víru vyložil, aby též jiné kraje nás napodobily. Pošli nám tedy, pane, takového biskupa a učitele, neboť od vás se vždy dobrý zákon šíří do všech krajů.“

Císař shromáždil poradní sbor a povolal Konstantina filozofa, sdělil mu tuto věc a pravil: „Vím, filozofe, žeš unaven, ale je třeba, abys tam šel, neboť tuto věc nemůže nikdo vykonat tak jako ty.“ Filozof odpověděl: „Ač jsem unaven a tělesně churav, půjdu tam s radostí, mají-li knihy v svém jazyku.“ Císař mu pravil: „Můj děd i můj otec i mnozí jiní hledali to a nenašli, kterak to já mohu nalézt?“ Filozof řekl: „Kdopak může psát řeč na vodu a získat si jméno kacíře?“ Odpověděl mu opět císař se svým strýcem Bardou: „Chceš-li ty, může ti to Bůh dát, který dává všem, kdo o to prosí bez pochybování, a otvírá tlukoucím.“ Šel tedy filozof, a jak bylo jeho dávným obyčejem, oddal se modlitbě i s jinými pomocníky. Krátce nato zjevil mu to Bůh, který slyší modlitby svých služebníků, a ihned složil písmena a začal psát slova evangelia: Na počátku bylo slovo a slovo bylo u Boha a Bůh byl slovo, a tak dále.

Císař se zaradoval a velebil Boha se svými rádci. I odeslal jej s mnohými dary, přičemž napsal Rostislavovi takovýto list: „Bůh, který si přeje, aby každý přišel k poznání pravdy a snažil se o vyšší stupeň dokonalosti, viděl tvou víru a snahu, a proto zjevil písmo pro váš národ. Tím učinil nyní za našich let, co nebylo dáno leda v první léta, abyste i vy byli připočtení k velikým národům, které oslavují Boha svým jazykem. I poslali jsme ti toho, komu je Bůh zjevil, muže ctihodného a zbožného, velmi učeného a filozofa. Nuže přijmi dar větší a vzácnější nad všechno zlato i stříbro i drahé kamení a pomíjivě bohatství (...)

(16) Za jeho pobytu v Benátkách shromáždili se proti němu biskupové, kněží a mniši jako havrani na sokola a vytasili se s trojjazyčným kacířstvím, když řekli: „Člověče, pověz nám, jak to, žeš ty nyní Slovanům pořídil knihy a učíš jim, předtím však nikdo jiný jich nevyalezl, ani apoštol, ani římský papež, ani Řehoř Veliký, ani Jeroným, ani Augustin? My známe jen tři jazyky, kterými lze Boha v knihách slavit: hebrejský, řecký a latinský.“ Filozof jim odpověděl: „Zdaž nepadá déšť od Boha na všechny stejně? Nebo slunce také nesvítlí na všechny? Nedýcháme na vzduchu všichni stejně? Jak se tedy vy nestydíte připomínat jen tři jazyky a chcete, aby všechny ostatní jazyky a národy byly slepé a hluché? Povězte mi, pokládáte Boha za bezmocného, jako by to nemohl dát, či za závistivého, jako by nechtěl?“ My přece známe mnoho národů, kteří mají své knihy a vzdávají Bohu slávu svým jazykem. Jsou to, jak známo, tyto: Arméni, Peršané, Abasgové, Ibeři, Sugdové, Góti, Avaři, Tursi, Chazaři, Egyptané, Arabové, Syřané a mnozí jiní.“

Nechcete-li však tomu rozumět, poznejte aspoň, jak o tom soudí Písmo. (...)

In Vašica, J.: Literární památky epochy velkomoravské. Praha 1996. 2. vyd.

Život svatého Václava / První staroslověnská legenda o sv. Václavu

(asi pol. 10. stol.)

(1) Žil v Čechách kníže veliký slávou, jménem Vratislav, a žena jeho Drahomiř. I narodil se jim prvorozený syn, a když jej křtili, nazvali ho jménem Václav. (...)

I dala jej bába jeho Ludmila vyučiti knihám slovanským podle návodu kněze, i osvojil si smysl jejich dobře. Vratislav pak jej odeslal do Budče. I počal se pacholík učiti knihám latinským a naučil se jim dobře.

(3) Zpychli pak mužové čeští a povstali proti sobě, neboť kníže jejich byl mlád. Bylo mu totiž osmnáct let, když zemřel jeho otec. A když dorostl a rozumu nabyt i bratr jeho, tehdy ďábel vešel do srdce zlých jeho rádců, jako kdysi do Jidáše. Neboť jest psáno: „Každý kdo povstává proti pánu svému, podobá se Jidáši.“ Ti tedy namluvili Václavovi pravice: „Boleslav chce tě zabít, dohodnuv se s matkou a se svými muži.“ Psi zlí, kteří navedli Václava, aby vyhnal svou matku bez viny. Václav však, pochopiv, co je bázeň boží, pamatoval na slova apoštola řkoucího: „Cti otce svého i matku svou“ a „Milovati budeš bližního svého jako sebe samého“ a chtěje vyplniti všechnu spravedlnost boží, přivedl nazpět svou matku, velmi plakal a kál se, řka: „Pane Bože, nepokládej mi toto za hřích.“ (...)

(5) Když nastalo ráno, zvonili na jitřní. Václav uslyšev zvon pravil: „Sláva tobě, Pane, že ses mi dal dožítí tohoto jitra.“ A vstav šel na jitřní. Boleslav jej dostihl v bráně. Václav se ohlédl a pravil: „Včera byls nám dobrým pánem.“ K Boleslavovu uchu se však přiklonil ďábel a rozvrátil jeho srdce, že tasil meč a odvětil: „Tak ti chci být lepším.“ A udeřil jej mečem po hlavě. Václav se obrátil a řekl: „Co tě to napadlo?“ A uchopiv ho srazil a padl nad ním a řekl: „To ti Bůh, bratře.“ Tuža přispěchal a udeřil jej do ruky. Václav pustil bratra a běžel ke chrámu. Tu dva ďáblové, Čsta a Tira, ubili jej ve vratech chrámových. Hněvysa pak přiběhl a probodl mu žebra mečem. I vypustil ducha svého, řka: „V ruce tvé, Pane, odevzdávám ducha svého.“

In: Bláhová, E. – Konzal, V.: Staroslověnské legendy českého původu. Praha 1975.

Vita et passio sancti Wenceslai et sanctae Ludmilae avie eius / Kristiánova legenda

(asi konec 10. stol.)

(5) (...) Neboť stále jmenovaný vévoda Václav, staraje se o zjednání pokoje, pojal vnuknutím Ducha svatého úmysl, matku svou, která byla příčinou veškeré zloby, z vlasti vypuditi, aby vyhnáním jejím a všech jejích bezbožných přívrženců byla utišena zuřivost rozbrojů a mír v církvi Kristově se vzmožil, tak aby všichni dokonale poznali, majíce jednoho a téhož pána, pravé učení Kristovo, a až bude všechno zařizeno, co by se zdálo sloužiti míru v knížectví, a až po vypuzení a vyhnání synů nesvornosti bude upevněn pokoj, povolati zase matku se ctí do vlasti. A to všechno s pomocí Boha stvořitele vskutku vykonal. Neboť vyhnal svou matku s největší hanbou ze země a tak ji Bůh všemohoucí stihl zaslouženým trestem za to, že prolila nevinnou krev blahoslavené Ludmily a že ji prolila bez příčiny. Ale poněvadž byl pln cudné bázně, která trvá věky věkův, a poněvadž byl pamětliv příkázání božích, podle nichž máme otce i matku ctíti, přivedl ji po nějakém čase zase zpět, dřívější důstojnosti panovnické však zůstala zbavena až do dne své smrti. (...)

(6) (...) Žaláře a šibenice za dřívějších časů postavené a až do jeho doby stojící kácel, sirotky, vdovy, chudé, nemocné navštěvoval, mrtvé pohřbíval, cizince a pocestné jako nejbližší příbuzné přijímal, kněze, kleriky a mnichy jako Pána ctil, bloudícím cestu pravdy ukazoval, pokoru, trpělivost, mírnost a lásku, jež nade všechno vyniká, zachovával, násilím a lstí nic neodmítal a svou družinu nejen zbraněmi, ale i šatem opatroval. (...)

(7) (...) Vstane blahoslavený Václav, jenž se měl státi brzy obětí Kristovou, neboť prahl podle onoho svého svatého obyčeje pospíšiti do chrámu, aby mohl co nejskrytěji pokleknouti k delší modlitbě, dříve než by se sešel zástup lidu, a zatímco touží jako dobrý pastýř se svým stádem poslouchati a zpívati společně jitřní chvalozpěvy, brzy jest polapen do osidel úkladů. Neboť kněz toho kostela, jeden z těch, od nichž vyšla nepravost z Babylonu, hned jak spatřil muže božního přicházeti, podle příkazu zločinců zavřel dveře kostelní. Povstanou i připravení úkladníci, totiž bratr s celou svou ozbrojenou četou. A spatřiv bratra vyvolený vojín boží, chtěje mu díky vzdáti, obejmě pažemi jeho šíji, a líbaje ho, pozdraví ho slovy: „Bud' stále zdrav, můj bratře, oplývej statky života pozemského i budoucího a ať tebe Kristus přijme k věčné hostině, jako tys včera mne a mou družinu s takovou štědrostí pohostil.“ Ale na to on odpověděl zpupně a s posupným pohledem, vytasil meč, který měl skryt pod pláštěm: „Včera ovšem, jak chvíle toho žádala, jsem tě pohostil, nyní však takto bratr bratru poslouží!“ a máchnuv mečem, udeřil ho do hlavy, ale poněvadž tohoto moc Páně chránila, stěží dokázal, že mu krev vytryskla. Neboť hrůzou nad krutostí svého činu byl ten bídník tak ochromen, že i když podruhé udeřil, s údivem shledal, že nedokáže nic, co by bylo hodno silného muže. A tu blahoslavený Václav, zachytiv svou rukou jeho obnažený meč, pravil: „Jak špatně jednáš, že mne zraňuješ!“ Když však zpozoroval, že on nikterak neupouští od započatého skutku, konečně ho uchopil, jak někteří praví, a sraziv ho k svým nohám řekl: „Hle, vidíš ty, jenž ses svým rozhodnutím zahubil, jako maličké zvířátko bych tě mohl svou rukou rozmáčknoti, ale daleka toho budiž ruka služebníka božního, aby se poskvřnila krví bratrovou.“ A vrátil bratru meč, který mu odňal, a maje ruku od něho již krví potřísněnou, rychle spěchal ke kostelu. Avšak onen bídník běže za ním, volal hlasem velikým: „Druhové moji, kde jste? Prašpatně pomáháte svému pánu a uboze mu přispíváte, ačkoli je v takové tísní!“ A tehdy vyběhl celý zástup zlosynů ze svých úkrytů, a s mnoha meči a kopími proti němu vyrazivše a těžkými ranami se naň sápadíce, zahubili ho přede dvěma chrámu. (...)

